

N.F.S. Grundtvig “Om Lögnens Fader”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.15, november 2019

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1834 (SJ: 536)

Teksten er etableret af Vanja Thaulow

Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Vanja Thaulow, redigeret af Else Riisager og Kirsten Vad

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning ph.d. Jens Rasmussen

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

[A:513]

Om Lögnens Fader.

Den Strid der for Øieblikket føres iblandt os om “*Djævel-Forsagelsen*,” har vist nok en meget latterlig Side at betragtes fra, thi da Man paa begge Sider er enig om, ved “Djævelen” at forstaae Lögnens Fader, og Ophavs-Manden til alt Ondt, synes det indlysende, at:

“Hvo ei den Værste vil forsage,
Ham har den Onde Lov at plage,”

men vi bør dog være billige nok til at indrømme, at hvem der selv føler sig fiendtlig sindet mod Troen paa Christi Guddom eller mod Lidt eller Meget i Fædrene-Troen, er nødt til at skye Forsagelsen ved en Leilighed, hvor det forudsættes, at “*Løgnens Fader*” og “*Troens Fiende*” er Een og den Samme. Naar derfor blot Heterodoxerne vilde være ligesaa billige og indrømme, det var Synd at forlange, vi for at føie **[A:514]**dem, skulde frafalde vor *Daabs-Pagt*, hvorpaa vi grunde vort Saligheds-Haab, da maatte vi ikke misunde dem Frihed til at indføre blandt sig en ny *Daabs-Pagt*, som, *vel at mærke*, allerede er alle Deres, som Hr. Stifts-Provst *Clausen* og Andre i Løbet af et halvt Aarhundrede har *døbt* og *confirmeret*, med mindre

de siden har tilegnet sig den gamle Pagt. Da nu Hr. Professor Clausen udentvivel selv er Een af Disse, saa kæmper han jo for “*sin* Daabs-Pagt” ligesom vi for “vores,” og naar vi tidligere havde betragtet Sagen fra denne Syns-Punkt og, som det sig bør i saa vigtige Ting, ordenlig taget Bladet fra Munden, da kunde endeel unyttig og hadefuldt Kiv være undgaaet. Hvor gierne vi nemlig end maatte ønske at kunne overbevise Hr. Professoren om, at den egenmægtig forandrede Daabs-Pagt, han kæmper for, christelig talt, er aldeles uægte og berettiger ikke til Deelagtighed i de Christnes levende Haab, saa maae **A:515**vi dog aldrig engang ønske ham nødt til for sine Børn at frafalde den Daabs-Pagt, han tilegner sig, og at han stræber dermed at forene Skrift-Stederne om Diævelen, er ikke blot naturligt, men lader sig paa den meest tilfredsstillende Maade forklare af den os nødvendige Forudsætning, at hvem der ikke har Daabs-Pagt tilfælles med os, har heller ikke *den* Oplysning, som hører til for at forstaae Skriften *christelig*, men maa paa mange Steder nødvendig misforstaae den.

Under disse Omstændigheder maatte Tvisten mellem Prof. Clausen og os, om Diævelens Skuds-Maal i Bibelen, vel ei aldeles bortfalde, men dog vinde en aldeles videnskabelig Caracteer, naar vi blot var i det Rene med vor “Borgerlige Stilling,” saa enhver Præst havde Lov til at oprette sin Daabs-Pagt med Vedkommende, og Læg-Mand Lov til at søge *sin* Præst, saa det er kun Vilde-Redet i det Borgerlige som forvirrer Sagen og forrykker den videnskabelige Syns-Punkt. Saasnart imidlertid dette er anmærket, og Haabet tilføiet, at vor Faderlige Regiering, ved *Sogne-Baadets Løsning*, vil snart gjøre Ende paa Vilde-Redet, da bør vi, som Videnskabs-Mænd, see bort derfra og lade, som den Ting var i Rigtighed, saa det kun var Spørgsmaalet mellem os og andre Skrift-Kløge, hvad der staaer om Diævelen i det Ny Testamente og hvordan det rimer sig med sund Tænkning.

Naar vi nu fra begge Sider havde vundet denne Lige-Vægt i Sindet, som er et af Vilkaarene for den rolige Undersøgelse, saa vi, uden Hensyn paa vore forskellige Daabs-Pagter og deres Ægthed, tog Bogen for os, da formoder jeg, Professoren vilde snart blive enig med os om, at, det være nu ret eller galt i Grunden, saa kan vi, efter de os levnede Efterretninger, umuelig skønne rettere, end at *Jesus* virkelig antog, der var en personlig Djævel til, en fælles Fiende ad ham og hele Menneske-Slægten, som hans Discipler skulde vogte sig for men ogsaa have Magt til i hans Navn at overvinde. Grundene, der maatte **A:516**bevæge ham hertil og byde ham indrømme, at “*ubibelsk*” er det *ingenlunde* af os at paastaae, der er en Djævel til, at forsage ham ved Daaben, og formane de Troende til Aarvaagenhed mod hans Fristelser, disse Grunde vil Læseren finde i det Hele saa godt udviklede i Provst **Engelbreths** og Mag. **Bojsens** Smaa-Skrifter om denne Sag, at det er kun en enkelt

Punkt, jeg, især med Hensyn paa det Følgende, finder det passende lidt nærmere at omtale.

Saa liden Vægt nemlig disse Apologeter med Rette har lagt paa den ubetydelige Indvending, at *Jesus* aldrig skulde have fremsat sine Tanker i "*Lære-Form*," saa megen Vægt maae vi dog nødvendig lægge paa det Sted hvor det øiensynlig er Tilfældet, paa Joh. 8, som dog Mag. **Bojsen** kun har løselig berørt og Provst **Engelbreth** endnu ei noksom fremhævet.

Naar nemlig Herren siger til de Jøder, som vil slaae ham ihjel og kalde dog Gud deres Fader: I har *Diævelen* til Fader og Villie til at gjøre hvad han ønsker, da er det vel klart nok, at skiemtede han ikke med det Vigtigste, da tillagde han Djævelen samme Slags Personlighed som Gud, og samme faderlige Forhold til de Onde som Gud til de Gode; men den strænge Lære-Form begynder dog først med det Følgende: han har ligefra Begyndelsen været en Mand-Draber og blev ikke ved Sandheden, *fordi* der er ikke Sandhed i ham, naar han lyver da taler han af sin egen Aande, *thi* han er en Løgner og Løgnens Fader. Dette er unægtelig rene Ord, og vilde Nogen endnu paastaae, at det var ikke "*Lære-Form*," fordi det ikke er den *Form*, hvori Professorer nuomstunder pleie at diktere deres Paragrapher, da vilde vi naturligviis ikke inklade os i dette tomme Ordkløveri, saameget mindre som "*Lære-Form*" kun er et "Ord i Skolemester-Stil" og ei i Folke-Munde, men vi vilde bryde overtvert med den Bemærkning, at hverken vil dog vist Vedkommende finde, *vi* har ingen Ting sagt om Djævelen, ved at eftersige disse Herrens **A:517**Ord, ikke heller kunde vi som ærlige Folk forsvare Bibelen, naar den antastedes for disse Ord, med den Undskyldning, at Djævelens Personlighed ei engang var forudsat, hvor den med *Flid beskrives*.

Enhver ikke ganske overfladelig Tænker veed nemlig, at "*Sandhed og Løgn*" udgjør den store Modsætning ikke blot i hvad vi kalde den moralske men i den hele aandelige Verden, da det ikke blot er Grund-Begreberne for "Ja og Nei" om Eet og det Samme, og dermed for "Ærlighed og Falskhed," men ogsaa for "Virkelighed og Blændværk," ja er tillige Grund-Begrebet for Fylde og Tomhed, for Lys og Mørke, Liv og Død og dermed for Alt i Verden.

Om nu "*Sandhed og Løgn*" kun er til i vor Forestilling, eller de aldeles uafhængige deraf har en højere Virkelighed, har deres Grund i to tilsvarende aandelige *Bevidstheder*, altsaa aandelige *Personer*, som i det Store og det Hele føre den Undergangs-Krig, vi i det Smaa og det Enkelte spore under alle Himmel-Egne og til alle Tider, det er et af de dybeste og tillige vigtigste Philosophiske Spørgsmaal, der kan opkastes, og medens vi nu her lade det staae uafgjort, hvordan det skal besvares, er det soleklart, hvorledes *Jesus*, efter Evangelisters og Apostlers Vidnesbyrd, besvarede det. Han tilkiendegiver det nemlig tit nok, at han vil ansees for

Sandheden i egen Person og han siger udtrykkelig: ieg er *Sandheden* (Joh. 14), og har *Sandheden* Personlighed, da maa Løgnen ogsaa have det, saa det er deraf en følgelig Sag hvad han (Joh. 8) udtrykkelig siger, at Løgnen har *en Fader*, som ligefra Begyndelsen har staaet *Sandhed* imod, driver de Løgnagtige og sætter sin Glæde i at slaae ihjel. Ingen grundig Tænkter kan derfor noget Øieblik tvivle om, at det var Herrens ramme Alvor med den Oplysning, han gav om Djævelen, som Grund-Løgneren og Morder-Aanden, men i det Høieste kun om, hvorvidt den Oplysning holder Stik.

|A:518 Om vi derfor end nok saa gjerne vilde nægte, at *Jesus* forklarede sig Verdens-Kampen af en virkelig Dualisme eller personlig Modsætning mellem en *Guddommelig Sand-Siger* og en *Djævelsk Løgner*, saa kunde dog en dygtig Modstander ved enhver levende ∴ *mundtlig* Forhandling nøde os til at indrømme det, og det er kun et barnagtigt Skole-Fuxeri at nægte med Pennen, hvad Man var nød til at bekiende med Munden, naar man ikke vilde slaae sig paa den ∴ giendrive sig selv. At nu blandt Andet vor Daabs-Pagt nøder os til at forfægte den samme Dualisme, det gjør vist nok, at vi med stor Fornøielse læse Joh. 8, men det kan umuelig frie Modstanderen fra at indrømme os det Samme, som vi maatte indrømme ham, naar han forlangde det, saa det er vist nok at i denne Paastand holder *Jesus* med os.

Hermed pleier Man nu i Christenheden at ansee Sagen for afgjort, og hvem der "sværger paa Hans Ord" som vi gjør ved Daaben, maae det vist nok ogsaa, men *videnskabelig* talt er det Brede dog ligefuldt tilbage, og Indrømmelsen af Jesu Ufeilbarhed, som Heterodoxerne har følt sig "borgerlig drevet til", maatte derfor nødvendig mangen Gang gjøre den saakaldte videnskabelige Strid om Jesu Ord og Mening til det arrigste Vrævl, i det Heterodoxen syndes, han maatte trække Ordene ved Haarene og spænde dem paa Pine-Bænken, til de bekiendte eller fornægtede, hvad de maatte bekiende eller fornægte, naar han og *Jesus* skulde have mindste Skin af at være enige. Saalænge derfor de Borgerlige Love ikke har afskaffet denne *Tortur*, skal vi see til at frie baade Skriften og Modstanderen derfra, ved at indrømme *Mueligheden* af, at hvem der læser Skriften med ganske andre Øine end vi, ogsaa kan finde noget Andet deri og tilstaae, at vi i alle Tilfælde er nødt til at frafalde vor Paastand om den virkelige Dualisme, dersom Nogen kan afbeise den.

Nu formoder jeg vel, at Modstanderne, der **|A:519**immer vil besnakke os til at paatage os Beviis-Byrden, selv har følt, den faldt dem for tung, saa at naar de see, vi er meget for kloge til at ville bevise Fiendens Tilværelse, vil de ogsaa være for kloge til at paastaae, de kan afbeise den, og heller prøve at fralukke os den Paastand, at vor *Tro* dog er meget *rimeligere* end deres Vantro.

Mislykkes det nu ogsaa, tænker jeg, de indrømme, der er vel sagtens en Djævel til, som er *Løgnens Fader*, men bede os bevise at den *Christus-Fiende*, vi ved Daaben forsage, er *Eet med ham*, og naar vi afvise dette urimelige Forlangende med den Erklæring, at vi jo aldrig har lovet at bevise vor Tro uden i Gierningen, og at hvis de tør paastaae, at *Christus* og *Sandheden* ei er *een Person*, da bliver det deres Sag at bevise det, see, da vil de udentvill ogsaa beraabe sig paa, de kun er pligtige til at bevise deres Vantro i *Gierningen*, og uden længer at spille Tid paa lærde Tvistigheder, stræbe *faktisk* at bevise, at *Christus-Fienden* maa være *Eet med Sandheden*, siden han er den *Stærkeste*, hvad *Løgnens Fader* umueligt kan være.

Saaledes mener jeg, den i mine Øine latterlige Protest mod Djævelens Tilværelse vil i Tidens Løb forvandle sig til en meget alvorlig og haandfast Protest mod den *Christne Menigheds* Tilværelse, som udgjør det *faktiske* Beviis for Troens Sandhed og Daabs-Pagtens Fasthed; men da Heterodoxerne herinde endnu er saa langt tilbage, at de mene, *de* kan kyse os fra Daabs-Pagten blot ved at regne op om, hvor *urimelig* de finde Djævelens Tilværelse, saa maae vi læmpe os efter deres Fatte-Evne, for at føre dem ud af den Drøm. Først maae vi da oplyse dem om den store Forskiel, der er paa den Christne Tro, og hvad de kalde Fornuft-Troen, ogsaa i Henseende til Fastheden, thi vi troe *ikke* paa Gud Fader og Sønnen og den Hellig-Aand med Alt hvad dertil hører, *fordi* vi finde det *rimeligere* end alt Andet der er **1A:520**sagt om Guddommen, *men fordi* vi stole paa Herren, som Guddommelig Hjemmel, og derfor rører det os slet ikke at Folk finde Urimeligheder i vor Tro, saalænge de ei kan bevise at Noget *umuelig* kan forholde sig saa som vi have troet. Dette oplyste allerede **Leibnitz**, saa det er næsten en Skam, at vi skal behøve at minde derom, men efter at have gjort det, kan vi jo sagtens tjene Modstanderne i at tale et Par Ord om *Rimeligheden* af en *Djævels* Tilværelse, da den synes os saa soleklar, at den grændser til Vished.

Man har vel sagt, den var urimelig, fordi Man ikke kunde begribe, hvordan der var blevet en Djævel til, men deels maatte Man af samme Grund kalde Menneskets Tilværelse urimelig, da Man ligesaalidt begriber, hvordan der fra Først af kunde blive et Menneske til, og deels glemde Man reent, at der *unægtelig* er *noget Djævelsk* til, som maa have en *Aarsag*, der baade kunde og vilde frembringe det, saa Slutningen fra Virkning til Aarsag, fra Gierning til Mester, i Henseende til det Onde maa være ligesaa rimelig som i Henseende til det Gode.

Man har jo vel meent at kunne overhugge denne Knude, ved i Tankerne at *ophæve Uforligeligheden* mellem Godt og Ondt og betragte den skarpe Grændse-Linie, *Samvittigheden* trækker, det bundløse Svælg, den befæster imellem dem, for et *Blænd-Værk*; men Man betænkde ikke, at dermed var endnu slet intet vundet,

naar Man ei igien kunde gjøre *Uforligeligheden* af denne Betragtning med den lige Modsatte *til* et ligedant *Blænd-Værk*; thi den grundige Tænker indseer jo let, at Spørgsmaalet her slet ikke er: om vi i Ordene “Godt og Ondt” har fundet de skarpeste Udtryk for en *uforligelig Modsætning* og et dødeligt Fiendskab i Aandens Verden, men *om* der gives *et Saadant*, som der unægtelig gjør, naar der gives et “Ja og Nei” derom, som paa ingen Maade lader sig forlige. Spørgsmaalet er altsaa med andre Ord: |A:521|om “*Modsigelsens Grund-Sætning*” blot er en formel Tanke-Regel eller en virkelig Grund-Lov for Tænkningen, udsprunget af Bevidsthedens Natur og Livets Vilkaar.

Om nu *vore* filosoferende Heterodoxer, som ikke pleie at gaae nær saa dybt, forstaae, hvad dette vil sige, og indsee hvor halsbrækkende en Paastand det er, at Ja og Nei, Bekræftelse og Benægtelse med *Virkeligheden* imellem sig, som skaber Modsætningen mellem *Sandhed* og *Løgn*, at de lade sig forlige og rimelig henføre til en og samme Grund-Aarsag, det veed jeg rigtig nok ikke, men jeg veed nok at de Fleste af *vore* Heterodoxer vil ansee dette enten for Snik-Snak eller dog for et metaphysisk Grubleri, Man godt kan lade staae ved sit Værd og ligefuldt paastaae Urimeligheden, ja selv Umueligheden af en Djævels Tilværelse.

Vi maae altsaa, naar vi vil indlade os med disse *Frihaands-Tænkere*, lade det være nok at pege paa *Bevidstheden*, der, saalænge den ei forliger sig med *Ubevidstheden*, er det gyldige Grund-Vidne om Uforligeligheden mellem Ja og Nei, og begive os ind i en Kreds, hvor vi maae Alle være hjemme, i den daglige Erfaring, for at see, om vi ikke der støde paa gyldige Vidner om det Samme, hvis Virksomhed kun lader sig forklare af to aandelige Modstandere, der, som Sandhedens og Løgnens Aand, stride om Mennesket.

Hvad mener Man vel saaledes om “*Ærlighed og Falskhed*,” som Man vel seer kun er *Sandhed* og *Løgn* i levende Virksomhed; mon deres Strid skulde ogsaa blot være paa Skrømt, eller mon Falskheden ikke skulde være noget *ligesaa Virkeligt* som Ærligheden og dog aldeles uforligelig dermed, saa Intet bliver rimeligere, end at der er det samme svælgende Dyb mellem deres Skabere, som mellem dem. Man kan jo dog nok mærke baade hos sig selv og Andre, at Falskheden hverken er en mindre Grad af Ærlighed eller en “Overgang” dertil, |A:522|og Man behøver i alt Fald kun et lille Vink, for at see, at Falskheden ligesaavel som Ærligheden har sine Martyrer (blodige Vidner), men saa vederstyggelige, at deres Krone rimeligviis maa være en svovelblaa Krands af den evige Ild, som, efter Skriften, er beredt til Djævelen og hans Engle.

Ligesaa ophøiet et Syn nemlig, som det er at see Mennesker, der, med den visse Død for Øine, tør blive Sandheden troe, vil og

kan være ærlige, skjøndt Falskhed kunde redde deres Liv, og ligesom denne Virkning hentyder paa en mægtig eensartet Aarsag: paa en levende, virkelig, guddommelig Sandhed, hvis Aand er over dens Vidner, ligesaa grueligt et Syn er det unægtelig at see Mennesker, der med Frækhed vidne falsk om Næsten, skjøndt de veed, at deres falske Vidnesbyrd koster den Uskyldige Livet, og saavel *Villien* som *Kraften* til et saadant Nidings-Værk hentyder aabenbar paa en Falskhedens Aand og Løgnens Fader, en Mand-Draber af Begyndelsen, der er mægtig i Vantroens Børn.

See, dette overstiger formodentlig dog ikke nogen studeret Mands Fatte-Evne, da selv halvvoxne Børn kan prægtig forstaae det, og jeg vil derfor blot huske paa, at "*Falskheden*" især som den *djævelsk* aabenbarer sig, naar to Skielmer sværge, saa den Uskyldige maa hænge, at *denne Falskhed*, der tit fandtes forenet med megen *Kraft* og *Kløgt*, er aldeles uforklarlig, med mindre der er en Djævel, da i modsat Fald kun *det* Onde kan synes forklarligt, som findes forenet med Dumhed og aandelig Afmagt.

Her vil jeg standse, til Man paa den anden Side bliver saa klog, hverken at nægte en Djævels Tilværelse, eller kalde det Synd at *forsage Løgnens Fader* og *Falskhedens Aand*, men indskrænker sig til at betvivle hans Eenhed med den Christus-Fiende, vi ved Daaben undsige. Vist nok vil jeg, som sagt, aldrig paatage mig at bevise denne Eenhed, der efter sin Natur ei er Gienstand for strænge Beviser men for Tro og [|A:523](#)Tvivl; men naar Modstanderne paastaae, de To er snarere hinanden modsatte end de gjør Eet, da skal jeg ingenlunde vægre mig ved at vise hvad jeg finder rimeligst. Erfaringens Vidnesbyrd om denne Sag er vist nok vanskeligere at oprede end om Tilværelsen af modsatte, uforligelige Aander; thi her vil den daglige Erfaring ikke forslaae, men kun den fortløbende, som viser den Christne Menigheds virkelige Forhold til Ærlighed og Falskhed, altsaa til Sandhed og Løgn. Naar Man imidlertid lærer lidt bedre Historie end nu sædvanlig, vil Sagen dog omtrent kunde bringes til samme Grad af Klarhed.

Saameget fandt jeg det passende at bemærke om "*Løgnens Fader*," for at bidrage min Skiærv til Fuldstændigheden af Indlæget fra den Christelige Side, ikke for Tro paa Djævelen, som vi maae overlade til hans Venner, men for vor Ret til at erklære ham Krig ved Daaben og bekæmpe ham i Livet, som Guds og Menneskets arrige Fiende, og kan disse Linier ei vise Andet, skal de i det Mindste vise, det er ingenlunde Frygt for Modstandernes filosofiske Vaaben, der i den sidste Tid har drevet mig til at undvige alle de theoretiske Ophævelser om vor Daabs-Pagts Uforsvarlighed, men at det først og fremmest er skeet for at vise, at vor Borgerlige Ret til at beholde vor Tro og Daab uforvansket er aldeles uafhængig af alle theologiske Undersøgelser. Hertil kommer nu vist nok den Kiedsommelighed, jeg føler, ved alvorlig at besvare

Indvendinger, som, trods deres grundige filosofiske Mine, er saa grundløse og overfladelige, at jeg knap kan berøre dem, uden strax at spille Giæk med dem, hvad dog alvorlige Folk, som ei stikke dybt i Philosophien, ansee for usømmeligt og hardtad for Beviis paa at det er Stene, jeg ikke kan løfte.

Men er det ikke dog en *farlig Sag* og *ukiærligt*, ikke blot at ville følge den gamle Skik i Kirken, at forsage Djævelen, men ordenlig at paastaae, hans virkelige Tilværelse er nær ved **A:524** at lade sig filosofisk bevise, hvorover mange skikkelige Folk kan blive baade *angest og bange*?

Dette Spørgsmaal venter Man vist ikke besvaret af mig, men jeg anfører det dog, fordi det i Grunden er Summen af *vore* Heterodoxers Protest mod den Ondes Tilværelse, ganske klogelig beregnet paa den barnlige Troskyldighed, som Man let indbilder, Folk kan gjøre sig usynlige ved at holde for Øinene, og Djævelen kan umuelig gjøre Skade, naar Man blot hytter sig for at indsee, han er til. Det Eneste, jeg i den Henseende kan tjene skikkelige Folk med, er den Forsikkring, at jeg blæser Djævelen et Stykke, og at dertil er det netop Man kommer, ved af Hjertens Grund at forsage ham ved Daaben og fæste Tro til hans Overvinder: Sandheden selv og Livets Fyrste, medens Man ved at ville ignorere ham og derpaa grunde sin Rolighed, bæver endog for Skyggen af ham paa Papiret. Det gaaer nemlig, efter Naturens Love, med *Djævelen*, som med enhver virksom Fiende, saa han bliver baade farligere og frygteligere jo meer Man stræber at glemme ham, men bliver til Spot, naar Man lærer *Konsten* at overvinde og fordrive ham, hvoraf *Christi Kirke* vist til Dagenes Ende vil vise sig at være i Besiddelse.

N. F. S. Grundtvig.
